

Огієнко Дана<https://orcid.org/0000-0002-4513-231X>

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: dana.ogienko@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АРТТЕРАПІЇ НА УРОКАХ «ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ»

Мета статті – висвітлити зміст та особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології» у початковій школі.

Методологія. Для реалізації мети дослідження використано загальнонаукові теоретичні методи: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, що дозволили виявити стан і перспективи дослідження, стали основою для вивчення окресленого питання та формулювання висновків наукової розвідки.

Наукова новизна. У статті вперше визначено особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка до використання елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології».

Висновки. Арттерапія є одним із дієвих методів формування всебічно розвиненої особистості учня, що сприяє підвищенню інтересу до навчальної діяльності, розвитку їх творчого потенціалу, встановленню соціальних зв'язків. У часи війни використання вчителями елементів арттерапії у роботі з молодшими школярами дозволяє створити для них безпечні, психологічно звичні умови, зберегти контроль над ситуацією та відновити їх психоемоційний стан. Саме тому, підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії у роботі з учнями є важливою частиною їх професійної підготовки. Здійснювати підготовку майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології» потрібно у поєднанні комплексної підготовки (на основі базових дисциплін, що викладаються у закладі вищої освіти) зі спеціальною підготовкою (основу складають дисципліни вільного вибору арттерапевтичного спрямування). Важливо сформулювати у майбутніх учителів початкових класів позитивне ставлення до арттерапії, оскільки ефективність використання елементів арттерапії в освітньому процесі значною мірою залежить і від психологічної готовності до такої роботи, що передбачає насамперед зміну чинних стереотипів і формування нового педагогічного мислення, орієнтацію на основні положення концепції Нової української школи та виклики сучасного світу.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів, арттерапія, молодші школярі.

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу арттерапія є методом, який широко використовується у системі соціального захисту, медичного страхування, освіти. На сучасному етапі арттерапія в освітньому процесі безумовно є поширеним методом, тому що використання педагогами елементів арттерапії на уроках та у позаурочний час допомагає вирішувати важливі завдання: зміцнення в учнів самооцінки та пошук внутрішніх ресурсів; формування навичок самоконтролю та здатності до емоційної саморегуляції; налагодження міжособистісних зв'язків та покращення довіри й взаємин як з однолітками, так із дорослими. Міністерство охорони здоров'я України у співпраці з Міністерством освіти і науки підтримує та рекомендує арттерапію для впровадження в освітню систему як метод психологічної підтримки та збереження ментального здоров'я учнів та вчителів. У часи війни, яка є складною травмувальною подією як для окремої людини, так і для суспільства в цілому, арттерапія стає ефективним інструментом психологічного відновлення. Потреба підтримувати життєдіяльність в умовах небезпеки та

тривалої невизначеності є причиною фізичного та психоемоційного виснаження. Найбільш вразливими в умовах війни є молодші школярі та підлітки, які потребують підтримки з боку дорослого, зокрема педагога, адже рівень психофізіологічного та емоційного розвитку не дозволяє їм впоратися з усіма труднощами війни самотійно. У таких умовах, роль учителя набуває особливого збережувального сенсу – потрібно не тільки зберегти життя та здоров'я учнів, але й забезпечити можливість їх подальшого гармонійного розвитку. І саме арттерапія у взаємодії з іншими методами, дає відповіді на виклики війни у сфері ментального здоров'я.

Аналіз останніх досліджень. Психологічні та педагогічні аспекти арттерапії вивчали І. Богданцева, Г. Витак, О. Вознесенська, В. Іванова, І. Льченко, В. Назаревич, О. Півторак, О. Пилипенко. Теоретико-методичні аспекти арттерапії в умовах освітнього процесу початкової школи аналізували І. Биков, А. Василюк, О. Граб, О. Демченко, О. Деркач, С. Дмитрієва, Т. Коваль, А. Ковінько, С. Коновець, О. Малицька, Т. Мірошніченко, О. Потапова, О. Сарнавська, О. Сорока, О. Титаренко, Т. Яковишина. Питання впровадження різних видів арттерапії у практику роботи з учнями початкової школи досліджували А. Захарова, Л. Мардер, С. Харенко (ізотерапія); Т. Борисова, В. Драганчук, У. Дутчак, Т. Крижанівська, Н. Левчук, О. Отич, В. Петрушин, Г. Побережна (музична терапія); І. Вачков, О. Тихонова (казкотерапія); Л. Бегас, Ю. Бойчук, О. Вознесенської, Л. Калініна, Н. Хлопоніна, О. Федій (лялькотерапія); О. Зайва, М. Кисельова, Л. Шик (пісочна терапія); Н. Авраменко, Г. Волкова, І. Шептун (танцювально-рухова терапія). Підготовці майбутніх учителів до впровадження арттерапії в освітній процес початкової школи присвячені праці М. Беляєвої, І. Бикова, А. Василюк, А. Ковінько, Н. Сердюк, О. Сороки, Т. Трохименко, Л. Філатової, Т. Яковишиної та ін.

Мета статті – висвітлити зміст та особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології» у початковій школі.

Методологія. Для реалізації мети дослідження використано загальнонаукові теоретичні методи: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, що дозволили виявити стан і перспективи дослідження, стали основою для вивчення окресленого питання та формулювання висновків наукової розвідки.

Наукова новизна. У статті вперше визначено особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка до використання елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології».

Результати дослідження. Арттерапія – це система психологічної допомоги, заснована на мистецтві та творчості і побудові та розвитку психотерапевтичних стосунків [1, 5]. Арттерапія – це терапія засобами мистецтва, що містить в собі такі окремі терапевтичні технології, як образотворчу терапію, казкотерапію, ігрову терапію, пісочну терапію, музичну терапію тощо. У педагогічній інтерпретації арттерапія розуміється як турбота про емоційне самопочуття і психологічне здоров'я особистості, групи, колективу засобами мистецької діяльності [5, 146].

Заняття з використанням елементів арттерапії допомагають учням адаптуватися до умов навчання у школі, зняти стрес та накопичену психічну напругу, подолати страхи, тривожність, агресію та внутрішні конфлікти в безпечний спосіб; сприяють самовираженню та самопізнанню, розвитку навичок спілкування та співпраці; розвивають творчий потенціал. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми доводить, що сучасні науковці все більше наголошують на важливості застосування артпедагогічного підходу на уроках у початковій школі. Артпедагогічний підхід – це освітній метод, який базується на використанні мистецтва у навчанні, вихованні та розвитку особистості; поєднує педагогічні цілі з арттерапевтичними техніками, сприяючи самовираженню, емоційній стабілізації та творчій самореалізації учнів. Основні принципи артпедагогічного підходу – це творчість, індивідуальний підхід, емоційна включеність та інтеграція різних видів мистецтва.

Як зазначає науковець О. Сорока, підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до використання арттерапевтичних технологій можливе, якщо: здійснювати підготовку здобувачів освіти поетапно; спрямовувати процес підготовки на формування внутрішньої позитивної мотивації до використання арттерапевтичних технологій, забезпечувати оптимізацію освітнього процесу через поглиблення та систематизацію арттерапевтичних знань, створення креативного освітнього середовища; впроваджувати у процес підготовки майбутніх учителів початкових класів комплексні арттерапевтичні технології (ізотерапію, ігрову терапію, пісочну терапію, казкотерапію, музичну терапію, театральну терапію, танцювально-рухову, фототерапію; використовувати в освітньому процесі інтегративні форми навчання, інтерактивні та креативні методи [6].

Яковишина Т. у своєму дослідженні виокремлює наступні педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії у початковій

школі: 1) створення спеціального креативного середовища, що сприятиме усвідомленню студентами цінностей, необхідності та потреби використання арттерапевтичних технологій в освітньому процесі сучасної початкової школи; 2) формування відповідних знань, умінь і навичок щодо використання майбутніми вчителями арттерапевтичних технологій у професійній діяльності; 3) побудова у ЗВО освітнього процесу з обов'язковим включенням арттерапії та її елементів до різних дисциплін; 4) підготовка майбутнього вчителя початкової школи до створення авторських арттерапевтичних продуктів. Дотримання вищезазначених педагогічних умов сприятиме: актуалізації в кожного здобувача освіти процесу творчого саморозвитку, природним результатом якого будуть позитивні зміни в напрямі його особистісного зростання; підвищенню професійних знань та умінь, що в поєднанні з особистісним зростанням стане основною умовою і передумовою професійного росту [8].

В закладах вищої освіти майбутні учителі початкових класів найчастіше опановують основи арттерапії у процесі вивчення вибіркової навчальної дисципліни, які мають різні назви: «Історія та теорія арттерапії», «Арттерапія», «Педагогічні основи арттерапії», «Арттерапія: теорія та практика», «Арттерапія у роботі з молодшими школярами», «Арттерапевтичні технології в початковій школі» тощо. За своєю структурою вибіркові дисципліни багатокomпонентні й передбачають різноманітні форми організації навчальної діяльності майбутніх учителів початкових класів: лекції, практичні заняття, самостійну роботу, педагогічну практику, індивідуальні завдання, неформальна освіта (семінари, вебінари, курси та ін.). На лекційних заняттях аналізуються теоретико-методичні та практичні аспекти арттерапії, види та форми арттерапії, структура заняття та особливості використання арттерапії у роботі з учнями. Слід зазначити, що здобувачі вищої освіти, які навчаються на спеціальності «Початкова освіта» мають сприятливі умови для отримання ґрунтовної підготовки з основ арттерапії, оскільки саме до змісту освіти майбутніх учителів початкових класів включено природничі та психолого-педагогічні освітні компоненти, а також курси мистецького циклу та основ медичних знань. Їхня сукупність найкраще створює комплексну міждисциплінарну основу для підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії в освітньому процесі початкової школи. Ефективність використання арттерапії в освітньому процесі значною мірою залежить і від психологічної готовності вчителя до такої роботи, що передбачає насамперед зміну чинних стереотипів і формування нового педагогічного мислення, орієнтацію на основні положення концепції Нової української школи та виклики сучасного світу.

У Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології» у початковій школі здійснюється поетапно: в процесі вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Арттерапія» та нормативної дисципліни «Основи технологічної освіти з методикою навчання технологічної освітньої галузі». На лекційних заняттях із курсу «Арттерапія» здобувачі вищої освіти вивчають феномен арттерапії, історичний аспект розвитку арттерапії; переваги та функції арттерапії; принципи та форми арттерапевтичної роботи; види арттерапії (ізотерапія, кольоротерапія, бібліотерапія, казкотерапія, кінотерапія, ігрова терапія, лялько-терапія, пісочна терапія). На практичних заняттях продовжується підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії у професійній діяльності. Формування професійних компетентностей відбувається завдяки використанню традиційних та інноваційних методів навчання: інформаційно-комунікаційних, дискусійних, проблемних та ін. Отриманні в процесі професійної підготовки знання здобувачі вищої освіти мають можливість використовувати при безпосередній взаємодії з учнями під час педагогічної практики, що є важливим складником професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Структура змісту вибіркової дисципліни на інтегрованій основі дає можливість встановлювати різноманітні міжпредметні зв'язки та реалізовувати принцип наступності у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Зміст дисципліни «Арттерапія» своєчасно доповнюється та оновлюється, що дозволяє ознайомлювати здобувачів освіти з найновішими досягненнями в арттерапії. В часи війни вивчення основ арттерапії майбутніми учителями початкових класів набуває особливого значення, оскільки готовність до використання інструментів психологічної підтримки ментального здоров'я учнів допомагає педагогам діяти у невизначених умовах. Під час вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Арттерапія» здобувачі освіти знайомляться з досвідом роботи українських арттерапевтів у часи війни, зокрема В. Назаревич (проскти: «Кімната терапії іграшкою», «Радіти знову», «Терапевтичний їжачок», «Арттерапевтичні розмальовки» та ін.); досвідом психотерапевта Д. Шарон-Максимової (хібукі терапія); досвідом Всеукраїнської громадської організації «Арттерапевтична асоціація»; результатами міжнародних міждисциплінарних науково-практичних конференцій: «Простір арттерапії: мистецтво відновлення психічного здоров'я в часи війни», «Простір

арттерапії: «днання у творчій співдії», «Простір арттерапії: вектори зцілення у часи війни»; досвідом фахівців, які брали участь у проєкті «Артпрактикум психологічної підтримки»; міжнародним досвідом арттерапевтів (Франція, Англія, Італія, Великобританія, Польща), які працювали з дорослими та дітьми під час Югославської війни (1991-2001 рр.) [4].

Аналіз типової освітньої програми 1-4 класи (технологічна освітня галузь) показує, що навчальна дисципліна «Дизайн і технології» у початковій школі має великі потенційні можливості для використання вчителями елементів арттерапії у роботі з молодшими школярами. На уроках «Дизайн і технології» учні знайомляться з різними видами декоративно-ужиткового мистецтва, створюють та оздоблюють вироби за зразком та власним задумом із застосуванням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (аплікація, витинанка, вишивка, плетіння, бісероплетіння, писанкарство, мозаїка, пап'є-маше, оригамі, нитко графіка, скрапбукінг, колаж, квілінг та ін.)» [7]. Добір об'єктів проєктно-технологічної діяльності з урахуванням умов навчання та педагогічної доцільності, виготовлення учнями на кожному уроці корисного й естетичного виробу – все це, на нашу думку, є безперечно сприятливим для впровадження елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології».

Під час вивчення нормативної навчальної дисципліни «Основи технологічної освіти з методикою навчання технологічної освітньої галузі» здобувачі освіти ознайомлюються з можливостями використання елементів арттерапії у роботі з молодшими школярами на уроках «Дизайн і технології». Це відбувається під час практичних занять, на яких студенти створюють художні вироби в різних техніках та з різних матеріалів, які використовують арттерапевти у своїй професійній діяльності. Традиційними формами організації освітнього процесу під час вивчення дисципліни є лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів. На практичних заняттях викладачем застосовуються різноманітні методи навчання, зокрема: вербальні методи (розповідь, бесіда, пояснення), дискусійні методи навчання, інтерактивні методи, метод фантазування, метод аналогій, метод ідеального та фокальних об'єктів, розв'язування творчих завдань, метод вправ, навчання у співробітництві, технології розвитку креативного та критичного мислення та ін. Наведемо приклади творчої практичної діяльності здобувачів освіти, в процесі якої здійснюється їх підготовка до впровадження елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології» у початковій школі. Плетіння з ниток – це ефективний метод арттерапії, що поєднує творчість із глибокою психологічною саморегуляцією. Це давній інструмент заспокоєння, який допомагає знизити рівень тривожності, впорядкувати думки, відновити внутрішню рівновагу через взаємодію з фактурою, кольором, формою. На практичних заняттях здобувачі освіти створюють у техніці плетіння закладки для книг, різні прикраси, іграшки з ниток, а також виготовляють обереги та талісмани, що своєю чергою теж є одним з інструментів, який арттерапевти використовують у роботі як з дорослими, так і дітьми. Створення талісманів та оберегів – це метод арттерапії, який поєднує народні традиції з психологічною самопомогою та дозволяє людині не лише створити захисний предмет, виразити себе через певний символ, а й знизити рівень стресу, відновити внутрішню рівновагу, повернути контроль над власним життям. Бісероплетіння – це ефективний метод арттерапії, який діє як медитація, адже монотонні рухи (нанизування бісеру) допомагають заспокоїти думки та знизити рівень тривожності. Створення виробу власними руками повертає впевненість та відчуття контролю над життям, що важливо у стресових ситуаціях. Писанкарство – це ще один дієвий метод терапії мистецтвом, який спирається на глибокі народні традиції, адже писанки, з давніх часів були символом життя, весняного відродження, любові, краси, добра та радості. Писанкарство передбачає занурення людини у медитативний процес. Розігрівання воску, нанесення візерунків писачком та взаємодія з барвниками різних кольорів вимагає концентрації, що зупиняє потік думок та заспокоює нервову систему, допомагає знизити рівень стресу, відновити внутрішню рівновагу. Робота з кольорами та лініями дозволяє виразити приховані почуття, тривогу або біль, які важко висловити словами, прожити емоції та лагідно здійснити рефлексію. Ліплення – це техніка, яку часто у своїй професійній діяльності використовують арттерапевти для зниження тривоги, опрацювання емоцій та стабілізації стану. Поступове розминання, стискання, розривання пластичних матеріалів (пластилін, глина, тісто) допомагає зняти м'язову та психічну напругу, висловити приховані почуття, активізувати дрібну моторику. Ліплення діє як провідник до внутрішнього світу людини, дозволяючи через пластичний матеріал виразити емоції та потреби. Робота з природними матеріалами – це метод екоарттерапії, який використовує ресурси природи (листя, гілки, траву, квіти, плоди, каміння та ін.) для стабілізації емоційного стану. Природа стає провідником до внутрішнього світу людини, що дозволяє виразити себе через форму, фактуру та колір. Творча взаємодія з природними матеріалами нагадує людині про природні цикли та допомагає заземлитися,

повернутися в момент «тут і зараз», прийняти зміни та зменшити тривогу, заспокоїтися, повернути відчуття спокою та контролю.

Лялькотерапія – це вид арттерапії який передбачає створення та використання ляльок з метою психічного зцілення, розвитку та гармонізації особистості. У початковій школі лялькотерапія може застосовуватися вчителем на уроках так і у позаурочний час як самостійний метод навчання, виховання та розвитку учнів. Здобувачі вищої освіти на практичних заняттях, працюючи індивідуально або у парах чи групах, виготовляють театралізовані іграшки для настільного театру (плоскі іграшки з паперу та картону), шиють пальчикові іграшки з фетру та конструюють їх з паперу в техніці оригамі, створюють ляльки-рукавички у техніці пап'є маше та шиють їх з тканини. Також, арттерапевти часто використовують в лялькотерапії українські народні ляльки, які є частиною тисячолітньої української духовної та матеріальної культури. Українська народна лялька є важливим засобом виховання молодших школярів, розвитку їх пізнавального інтересу, творчих здібностей, формування поваги до традицій. На практичному занятті з основ технологічної освіти, яке присвячено конструюванню народної ляльки студенти під керівництвом викладача виготовляють найпростіші за технологією виконання вузлові народні ляльки, які в майбутньому вони зможуть створювати разом з молодшими школярами під час проведення уроків та майстер-класів, тематичних заходів в межах педагогічної практики та у подальшій професійній діяльності. Також, з клаптиків тканини здобувачі освіти виготовляють янголів, які широко використовується в арттерапії як підтримуючий символ [3].

Колаж в арттерапії – це одна з найбільш доступних та ефективних технік, яка полягає у створенні композиції з готових візуальних елементів: журнальних вирізок, фотографій та інших матеріалів різної текстури. В арттерапії до створення колажів звертаються коли є бажання дослідити себе, провести структурування (пріоритети, цінності, цілі, бажання, мрії); для пошуку ресурсів, відновлення сил, можливість виразити себе, свій стан, почуття, емоції, ідею через образи. На практичному занятті здобувачі освіти знайомлячись з технікою колажування виконують колажі у різних техніках: колаж на вільну тему, інтуїтивне колажування, колаж емоцій, багатошаровий колаж та ін. Під час самостійної роботи студенти виконують колаж, на одну із запропонованих тем за власним вибором («Мій життєвий шлях», «Мої цілі», «Карта бажань», «Моє майбутнє», «Моя мета – моя ціль», «Мої захоплення», «Мій відпочинок», «Мої подорожі» та ін.). Також на практичному занятті майбутні педагоги знайомляться з особливостями створення колажів з молодшими школярами та техніками й темами які можна пропонувати їм для виконання. Наприклад, створюючи з учнями «Колаж весняного відновлення» можна використати тематику, яку розробила арттерапевт В. Назаревич (весняний ранок, квіти, гра, подорожі, пригоди, мрії, дружба, свята та ін.).

На практичних заняттях, які присвячені вивченню таких технік як аплікація, витинанка викладач знайомить здобувачів освіти з особливостями створення артбуків. Артбук – це одна з арттерапевтичних технік, простір для вільної творчості, де можна виплеснути все: думки, переживання, мрії, бажання. Артбук дає можливість імпровізувати, ставити творчі експерименти, фіксувати важливі ідеї, події свого життя у творчій формі за допомогою віршів, малюнків, скетчів, колажів. У цьому альбомі може бути все, що подобається: особисті фотографії, афоризми, коментарі, вірші, вирізки з журналів, картинки, малюнки. Створення артбуку – це спосіб розвантаження, простір для рефлексії, ідеальний інструмент для фіксування ідей та задумів, замальовок емоційного стану. Ведення візуального щоденника дає можливість насолоджуватися життям більше, навчитись розуміти свої стани, емоції, потреби, бажання. Альбом стає особистим творчим ресурсом і часто перетворюється на місце для вираження, проявлення себе у візуальній формі та самовідновлення. Наведемо приклади тем для сторінок артбуку «Самопізнання»: «Як мене бачить світ», «Як себе бачу я», «Місце мого спокою, захисту й відновлення», «Перші спогади дитинства», «Моя улюблена погода», «Моя мрія», «Мій улюблений колір життя», «Мої обереги, які захистять мене», «Зоряне небо моїх цілей», «Минуле, теперішнє, майбутнє», «Мій дім», «Музика моєї душі», «Мій всесвіт, який я створюю сам», «Те, що я можу робити найкраще» [2]. Арттерапевт В. Назаревич пропонує вести артбуки разом з дітьми починаючи з 4-х річного віку. Цю арттерапевтичну техніку використовують вчителі у початкових школах Польщі. Створюючи артбук «Мій власний світ» учні самостійно вирішують, що вони хочуть зобразити, пропонують свої теми для створення сторінок артбуку (моя улюблена іграшка, домашня тварина, автопортрет, мій дім, моя родина, герб моєї родини, дозвілля, подорожі, мої захоплення, їжа, вигаданий світ, мої улюблені мультфільми, фільми, книги, я і спорт та ін.).

Висновки. Арттерапія є одним із дієвих методів формування всебічно розвиненої особистості учня, що сприяє підвищенню інтересу до навчальної діяльності, розвитку їх творчого потенціалу, встановленню соціальних зв'язків. У часи війни використання вчителями

елементів арттерапії у роботі з молодшими школярами дозволяє створити для них безпечні, психологічно звичні умови, зберегти контроль над ситуацією та відновити їх психоемоційний стан. Саме тому, підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії у роботі з учнями є важливою частиною їх професійної підготовки. Здійснювати підготовку майбутніх учителів початкових класів до використання елементів арттерапії на уроках «Дизайн і технології» потрібно у поєднанні комплексної підготовки (на основі базових дисциплін, що викладаються у закладі вищої освіти) зі спеціальною підготовкою (основу складають дисципліни вільного вибору арттерапевтичного спрямування). Важливо сформулювати у майбутніх учителів початкових класів позитивне ставлення до арттерапії, оскільки ефективність використання елементів арттерапії в освітньому процесі значною мірою залежить і від психологічної готовності до такої роботи, що передбачає насамперед зміну чинних стереотипів і формування нового педагогічного мислення, орієнтацію на основні положення концепції Нової української школи та виклики сучасного світу.

References

1. Арттерапія і війна: контексти і досвід практичної роботи: колективна монографія / за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 283 с.
Artterapiya i viyna: konteksty i dosvid praktychnoyi roboty: kolektyvna monohrafiya [Art therapy and war: contexts and practical work experience]. (2023). L'viv, Ukraine: LvDUVS. 283. [in Ukrainian].
2. Назаревич В.В. Які вони? Артбуки. Київ: ПРИНТХАУС. 2012. 128 с.
Nazarevych, V.V. (2012). Yaki vony? Artbuky [What are they like? Artbooks]. Kyiv, Ukraine: PRYNTKHAUS. [in Ukrainian].
3. Огієнко Д.П. Лялькотерапія як метод навчання, виховання та розвитку молодших школярів. *Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації: Матеріали II Всеукраїнської онлайн-конференції з міжнародною участю*. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. С. 17-19.
Ohienko, D.P. (2025). Lyal'kotepariya yak metod navchannya, vykhovannya ta rozvytku molodshykh shkolyariv [Puppet therapy as a method of teaching, education, and development of primary school students]. *Stratehiyi ta praktyka orhanizatsiyi osvityn'oho protsesu v umovakh nevyznachenosti: novi vyklyky ta perspektyvy realizatsiyi: Materialy II vseukrayins'koyi onlayn-konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu – Strategies and practice of organizing the educational process in conditions of uncertainty: new challenges and prospects for implementation: proceedings of the II all-Ukrainian online conference with international participation*. Chernihiv, Ukraine: NUCHK imeni T.H. Shevchenka. [in Ukrainian].
4. Огієнко Д.П. Підготовка майбутніх педагогів до використання елементів арттерапії у роботі з учнями. *Сучасна освіта в умовах глобалізованого світу: реалії, виклики, перспективи: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції до 65-річчя факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв*. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. С 69-71.
Ohienko, D.P. (2024). Pidhotovka maybutnikh pedahohiv do vykorystannya elementiv artterapiyi u roboti z uchnyamy [Training future teachers to use elements of art therapy in work with students]. *Suchasna osvita v umovakh hlobalizovanoho svitu: realiyi, vyklyky, perspektyvy: materialy I Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi do 65-richchya fakul'tetu doshkil'noyi, pochatkovoyi osvity i mystetstv – Modern education in a globalized world: realities, challenges, prospects: proceedings of the i international scientific and practical conference dedicated to the 65th anniversary of the faculty of preschool, primary education and arts*. Chernihiv, Ukraine: NUCHK imeni T. H. Shevchenka. [in Ukrainian].
5. Сорока О. В. Арттерапія як фактор збагачення творчості вчителя початкової школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир: Житомирський державний університет імені І. Франка, 2012. № 64. С. 145–151.
Soroka, O. V. (2012). Artterapiya yak faktor zbahachennya tvorchosti vchytelya pochatkovoyi shkoly [Art therapy as a factor in enhancing the creativity of primary school teachers]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of zhytomyr Ivan Franko state university*. Zhytomyr, Ukraine: Zhytomyrs'kyu derzhavnyy universytet imeni I. Franka. [in Ukrainian].
6. Сорока О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арттерапевтичних технологій: автореферат дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. 40 с.
Soroka, O. V. (2012). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maybutnikh uchyteliv pochatkovoyi shkoly do vykorystannya artterapevtychnykh tekhnolohiy [Theoretical and methodological foundations of training future primary school teachers to use art therapy technologies] Extended abstract of candidate's doctor. Ternopil', Ukraine: Ternopil's'kyu natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni V. Hnatyuka. [in Ukrainian].

7. Типові освітні програми для 1–2 класів НУШ. (2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ [Typical educational programs for 1-2 forms of the New Ukrainian school] (2022). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>. [in Ukrainian].
8. Яковишина Т. В. Педагогічні умови застосування арттерапії у підготовці вчителів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогоби́ч: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 28. С. 276-283.
Yakovyshyna, T.V. (2020). Pedagogical conditions for the application of art therapy in the training of primary school teachers. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivs'kyi zbirnyk naukovykh prats' molodykh vchenykh Drohobyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka – Current issues of humanities: interuniversity collection of scientific works of young scholars of drohobych state pedagogical university of Ivan Franko*. Drohobych, Ukraine: Vydavnychyy dim «Hel'vetyka». [in Ukrainian].

Ohienko Dana

<https://orcid.org/0000-0002-4513-231X>

Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Arts,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: dana.ogienkoo@gmail.com

PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE USE OF ART THERAPY ELEMENTS IN «DESIGN AND TECHNOLOGY» LESSONS

The purpose of the article is to highlight the content and specific features of preparing future primary school teachers to use elements of art therapy in «Design and Technology» lessons in primary school.

Methodology. To achieve the research goal, general scientific theoretical methods were used: analysis of psychological-pedagogical and methodological literature on the studied problem, synthesis, comparison, classification, and generalization. These methods made it possible to identify the current state and prospects of the research and served as a basis for studying the outlined issue and formulating the conclusions of the study.

Scientific novelty. The article reveals the peculiarities of preparing future primary school teachers to use elements of art therapy in «Design and Technology» lessons at the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium».

Conclusions. Art therapy is one of the effective methods for developing a well-rounded student personality. It helps increase interest in learning activities, fosters the development of creative potential, and supports the establishment of social connections. In times of war, the use of art therapy elements by teachers in working with younger students makes it possible to create safe and psychologically comfortable conditions, maintain a sense of control, and restore students' psycho-emotional state. Therefore, preparing future teachers to use art therapy elements in their work with students is an important component of their professional training. The preparation of future primary school teachers to use art therapy elements in «Design and Technology» lessons should be carried out through a combination of comprehensive training based on core disciplines taught in higher education institutions and specialized training, which is based on elective courses with an art therapy focus. Training future primary school teachers to use art therapy elements in these lessons involves mastering art therapy knowledge that provides a holistic understanding of art therapy, its possibilities, and the specifics of its implementation in the primary school educational process; as well as developing skills in working with artistic materials using various techniques applied in art therapy. It is important to foster a positive attitude toward art therapy among future primary school teachers and motivate them to implement its elements in the primary school educational process. The effectiveness of using art therapy elements largely depends on psychological readiness for such work, which primarily involves changing existing stereotypes and forming a new pedagogical mindset, focusing on the key principles of the New Ukrainian School concept and the challenges of the modern world.

Keywords: professional training of future primary school teachers, art therapy, primary school students.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2026

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Тамара Скорик